

POTENCJALNY WPŁYW UMOWY CUFTA NA OBROTY HANDLOWE POLSKI Z KANADĄ I UKRAINĄ¹

Abstrakt. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy wejście w życie Umowy o strefie wolnego handlu Kanada-Ukraina (*The Canada-Ukraine Free Trade Agreement* – CUFTA) może mieć wpływ na kształtowanie się polsko-ukraińskiej oraz polsko-kanadyjskiej wymiany handlowej. Uzyskanie preferencyjnego dostępu przez Ukrainę do rynku kanadyjskiego może oznaczać większą konkurencję na tym rynku dla polskich producentów, którzy korzystają również z preferencji na mocy Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej między Kanadą a Unią Europejską (*Comprehensive Economic and Trade Agreement* – CETA). Ukraińscy eksporterzy, w większym stopniu niż polscy, konkurują i będą konkurować na rynku kanadyjskim niższą ceną sprzedawanych produktów, głównie ze względu na niższe koszty energii i pracy. Również na rynku ukraińskim polscy eksporterzy mogą liczyć się z większą konkurencją ze strony kanadyjskich producentów, którzy uzyskali preferencyjny dostęp do rynku ukraińskiego na mocy umowy CUFTA. Z wyjątkiem produktów rolnych, producenci z Kanady konkurują na rynkach światowych raczej jakością sprzedawanych produktów niż ceną. W przypadku Ukrainy popyt na produkty wyższej jakości jest obecnie ograniczony ze względu na problemy gospodarcze tego kraju.

Słowa kluczowe: Umowa o strefie wolnego handlu Kanada-Ukraina, Polska, handel, konkurencyjność.

Kody JEL: F14, F15.

POTENTIAL IMPACT OF THE CUFTA ON TRADE TURNOVER OF POLAND WITH CANADA AND UKRAINE

Abstract. The aim of the article is to answer the question whether the entering into force the Canada-Ukraine Free Trade Agreement, CUFTA, may affect the Polish-Ukrainian and Polish-Canadian trade exchange. The acquisition of the preferential access by Ukraine to the Canadian market may tighten competition in this market for Polish producers who also benefit from the preferences given under the Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA, between Canada and the European Union. Ukrainian exporters, to a higher degree than Polish, compete and will compete in the Canadian market with lower prices for products being sold, mainly owing to lower costs of energy and labour. Also in the Ukrainian market Polish exporters may have encountered greater competition at the part of Canadian producers who have received the preferential access to the Ukrainian market under the CUFTA. Except for agricultural products, producers from Canada compete in global markets rather with quality of products being sold than with price. In case of Ukraine, demand for higher-quality products is currently limited due to economic problems of this country.

Keywords: Canada-Ukraine Free Trade Agreement, Poland, trade, competitiveness.

JEL classification: F14, F15.

Wprowadzenie

W dniu 1 sierpnia 2017 r. weszła w życie Umowa o strefie wolnego handlu Kanada-Ukraina (*The Canada-Ukraine Free Trade Agreement* – CUFTA). Choć Polska nie jest stroną umowy, to wejście jej w życie może mieć wpływ na kształtowanie się polsko-ukraińskiej wymiany handlowej, a pośrednio także wymiany handlowej Polski z Kanadą i Unią Europejską. Od 1 stycznia 2016 r. obowiązuje bowiem Umowa o pogłębionej i całościowej strefie wolnego handlu (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* – DCFTA) między Unią Europejską i Ukrainą, a od 21 września 2017 r. tymczasowo obowiązuje Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa między Kanadą a Unią Europejską oraz jej państwami członkowskimi (*Comprehensive Economic and Trade Agreement* – CETA).

Celem artykułu jest odpowiedź na następujące pytania badawcze:

- ☞ czy, a jeśli tak, to w jakich grupach polscy producenci będą musieli sprostać na rynku ukraińskim konkurencji ze strony producentów kanadyjskich?
- ☞ czy, a jeśli tak, to w jakich grupach polscy producenci będą musieli sprostać na rynku kanadyjskim konkurencji ze strony producentów ukraińskich?

Punktem wyjścia artykułu jest przedstawienie handlu towarami Ukrainy z Kanadą w kontekście obrotów towarowych Polski z Ukrainą i Polski z Kanadą. Następnie przedstawiono postanowienia umowy CUFTA ze szczególnym uwzględnieniem preferencji celnych. Wykorzystując jeden z mierników konkurencyjności, tj. wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych RCA, przeprowadzono analizę

konkurencyjności polskich producentów na rynku ukraińskim (w porównaniu z konkurencją producentów z Kanady) oraz na rynku kanadyjskim (w porównaniu z konkurencją producentów z Ukrainy). Artykuł kończy próba oceny potencjalnych skutków umowy CUFTA dla handlu Ukrainy z Kanadą oraz handlu Polski z Ukrainą i Kanadą.

Ogólnie badanie obejmuje okres po światowym kryzysie finansowo-gospodarczym 2008/2009, tj. lata 2010-2016. W analizie struktury towarowej oraz wskaźnika RCA wykorzystano średnie wartości z lat 2014-2016.

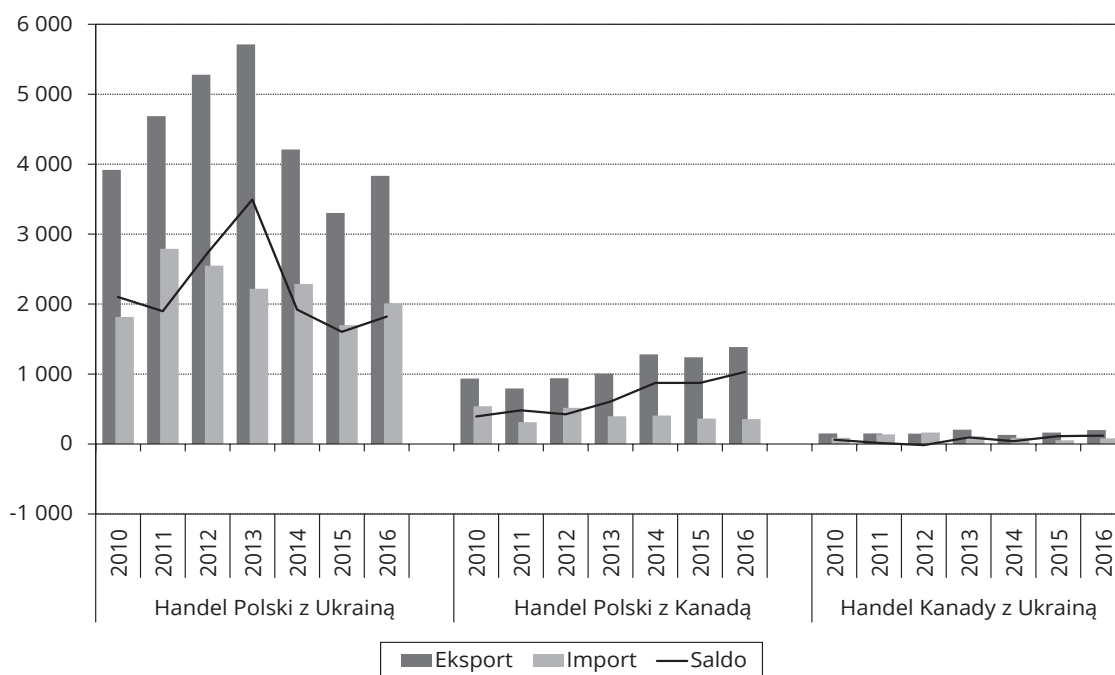
Wymiana handlowa Polski, Kanady i Ukrainy

Handel Kanady z Ukrainą

Handel zagraniczny Kanady z Ukrainą ma obecnie marginalne znaczenie dla obu krajów. W 2016 r. wartość kanadyjskiego eksportu na Ukrainę wyniosła 200,2 mln USD (tj. blisko 32% mniej niż w 2010 r.), a wartość kanadyjskiego importu z Ukrainy – 81,2 mln USD (tj. 10% mniej niż w 2010 r.). Kanada miała zatem dodatnie saldo obrotów handlowych z Ukrainą o wartości 119 mln USD (wykres 1).

Wykres 1

Wzajemne obroty towarowe Polski, Kanady i Ukrainy, w mln USD

Źródło: Obliczenia własne na podstawie WITS-Comtrade.

W latach 2010-2016 udział Ukrainy w kanadyjskim eksporcie towarów nie przekraczał 0,05%, co plasowało ten kraj dopiero w szóstej bądź siódmej dziesiątce największych odbiorców kanadyjskich produktów (tabela 1 i 2). Znaczenie Ukrainy w kanadyjskim imporcie było jeszcze niższe (0,02% w 2016 r.), co oznaczało miejsce dopiero w ósmej i dziewiątej dziesiątce największych dostawców na rynek kanadyjski (WITS-Comtrade 2017). W ukraińskim handlu Kanada miała co prawda wyższy udział niż Ukraina w handlu kanadyjskim, jednak nadal był on nieznaczny. W analizowanym okresie Kanada była w siódmej i ósmej dziesiątce największych rynków zbytu dla ukraińskich towarów oraz w czwartej dziesiątce największych dostawców do Ukrainy.

Handel Polski z Ukrainą

Polski eksport na Ukrainę był ponad dwudziestokrotnie, a w niektórych latach nawet ponad trzydziestokrotnie, wyż-

szy niż kanadyjski eksport do tego kraju (wykres 1). W 2016 r. jego wartość wyniosła 3,8 mld USD, co oznaczało spadek o 33% w porównaniu z 2013 r., czyli ostatnim rokiem przed kryzysem na Ukrainie (WITS-Comtrade 2017). Przyczyną tego stanu było załamanie ukraińskiego popytu na dobra importowane z Polski na skutek kryzysu polityczno-gospodarczego, którego konsekwencją było osłabienie ukraińskiej hrywny wobec większości walut. Również polski import z Ukrainy był ponad dwudziestokrotnie wyższy niż import Kanady z tego kraju. W 2016 r. jego wartość wyniosła 2,0 mld USD, tj. o blisko 10% mniej niż w 2013 r. Polska miała stale dodatnie saldo obrotów handlowych z Ukrainą, którego wartość wahała się w granicach 1,6-3,5 mld USD. Ukraina była ważnym partnerem handlowym Polski. W 2016 r. z ok. 2% udziałem w polskim eksporcie ogółem zajmowała czternaste miejsce wśród największych odbiorców polskich towarów – tabela 1 i 2 (w latach 2012-2013 - nawet 8. miejsce).

Tabela 1

Udział wybranych krajów/grup krajów w handlu Polski, Kanady i Ukrainy

Kraj handlujący	Partner	Eksport								Import					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	UE-15	63,4	61,6	59,0	57,9	59,4	61,4	61,7	49,3	49,5	46,9	48,4	48,4	49,7	49,8
	UE-13	15,8	16,4	16,5	16,8	17,2	17,4	17,3	9,7	9,9	9,4	9,6	9,4	9,3	9,8
	Ukraina	2,5	2,5	2,9	2,8	2,0	1,7	2,0	1,0	1,3	1,3	1,1	1,1	0,9	1,1
	Kanada	0,6	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,3	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Kanada	UE-15	8,3	8,6	8,2	6,7	7,0	6,8	7,3	11,2	10,8	10,3	10,4	10,5	10,6	10,5
	UE-13	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	1,0
	Polska	0,06	0,06	0,10	0,10	0,07	0,09	0,12	0,25	0,32	0,24	0,26	0,31	0,33	0,36
	Ukraina	0,04	0,03	0,03	0,04	0,03	0,04	0,05	0,02	0,03	0,04	0,02	0,02	0,01	0,02
Ukraina	UE-15	14,1	13,8	13,8	14,4	17,2	19,8	b.d.	19,5	20,1	20,0	22,3	23,6	24,3	b.d.
	UE-13	11,3	12,5	11,1	12,1	14,4	14,3	b.d.	12,0	11,1	11,0	12,9	15,2	16,6	b.d.
	Polska	3,5	4,1	3,8	4,0	4,9	5,2	b.d.	4,6	3,9	4,2	5,3	5,6	6,2	b.d.
	Kanada	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	b.d.	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,5	b.d.

UE-13 – Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska (z wyjątkiem danych o polskim handlu), Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry.

b.d. – brak porównywalnych danych.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie WITS-Comtrade.

Tabela 2

Miejsce Polski, Kanady i Ukrainy we wzajemnych obrotach handlowych

Kraj handlujący	Partner handlowy	Eksport								Import					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	Ukraina	12.	10.	8.	8.	14.	15.	14.	21.	19.	19.	21.	21.	22.	22.
	Kanada	25.	28.	27.	27.	27.	26.	24.	38.	50.	40.	44.	47.	47.	47.
Kanada	Polska	54.	53.	39.	37.	49.	46.	35.	39.	33.	39.	36.	29.	27.	25.
	Ukraina	62.	62.	63.	55.	63.	57.	53.	78.	75.	73.	78.	77.	87.	78.
Ukraina	Polska	5.	4.	4.	5.	5.	6.	b.d.	4.	5.	5.	4.	5.	5.	b.d.
	Kanada	67.	58.	64.	76.	69.	77.	b.d.	39.	41.	40.	38.	40.	31.	b.d.

b.d. – brak porównywalnych danych.

Źródło: Jak w tabeli 1.

Warto zaznaczyć, że wśród krajów UE, Polska ma relatywnie duże znaczenia jako partner handlowy Ukrainy. W 2016 r. była drugim co do wielkości (po Niemczech) eksporterem na Ukrainę (blisko 22% unijnego eksportu do tego kraju) oraz drugim co do wielkości (po Włoszech) importerelem z Ukrainy (blisko 14% unijnego importu z tego kraju).

Handel Polski z Kanadą

Obroty handlowe Polski z Kanadą były mniejsze niż z Ukrainą, ale wyraźnie większe niż handel Kanady z Ukrainą. W latach 2010-2016 polski eksport do Kanady systematycznie wzrastał. W 2016 r. jego wartość wyniosła 1 385 mln USD, tj. o blisko połowę więcej niż w 2010 r. (wykres 1). Z kolei import Polski z Kanady wykazywał w badanym okresie tendencję malejącą. W 2016 r. Polska sprowadziła kanadyjskie towary o wartości 356 mln USD, co oznaczało spadek o 35% w porów-

naniu z 2010 r. Tym samym, dodatnie saldo obrotów Polski z Kanadą systematycznie rosło i w 2016 r. po raz pierwszy przekroczyło 1 mld USD. W badanym okresie do Kanady trafiło 0,5-0,7% polskiego eksportu, co plasowało ją w trzeciej dziesiątce najważniejszych dla polskiego eksportu rynków zbytu (tabela 1 i 2). Udział w imporcie był niższy i w zasadzie nie przekraczał 0,2%, co dawało Kanadzie miejsce w piątej dziesiątce największych dostawców do Polski.

Różnice w wielkości wzajemnych obrotów handlowych analizowanych krajów należy przypisać głównie czynnikowi odległości geograficznej. Jak wynika z teorii i badań empirycznych czynników handlu zagranicznego z wykorzystaniem modeli grawitacji, duża odległość między krajami utrudnia wymianę handlową (Konopczak 2009). Sprzyjają jej natomiast istnienie wspólnej granicy między partnerami handlowymi oraz podobieństwa kulturowe i językowe, co ma miejsce w przypadku Polski i Ukrainy.

Struktura towarowa

Handel Kanady z Ukrainą

W latach 2014-2016 blisko połowę kanadyjskiego eksportu na Ukrainę stanowiły paliwa i oleje mineralne oraz produkty ich destylacji (tabela 3 i 4). Duże znaczenie miały również ryby i owoce morza, produkty farmaceutyczne,

maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części, a także statki powietrzne (łącznie stanowiły 31% eksportu Kanady na Ukrainę). W grupie najważniejszych pozycji w eksporcie znalazły się również produkty rolno-spożywcze: nasiona i owoce oleiste, mięso i podroby jadalne, odpady i pasze dla zwierząt oraz pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego. Miały one jednak stosunkowo niewielki udział w kanadyjskim eksporcie na Ukrainę. Największe znaczenie

Tabela 3

Główne grupy produktów w eksporcie Kanady na Ukrainę w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział CN	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
	Ogółem	165,3	100,0
27	Paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji	81,3	49,2
3	Ryby i owoce morza	21,0	12,7
30	Produkty farmaceutyczne	14,9	9,0
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne i ich części	8,9	5,4
88	Statki powietrzne i ich części	6,2	3,8
73	Artykuły z żeliwa lub stali	4,9	3,0
12	Nasiona i owoce oleiste	3,0	1,8
87	Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria	2,9	1,8
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	2,6	1,6
90	Przyrządy i aparatura precyzyjna	2,4	1,5
2	Mięso i podroby jadalne	2,1	1,3
23	Odpady przemysłu spożywczego i gotowa karma dla zwierząt	2,1	1,3
5	Pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego	1,1	0,6
43	Skóry futerkowe i wyroby z nich	0,8	0,5
40	Kauczuk i artykuły z kauczuku	0,8	0,5
	15 najważniejszych grup produktów	155,1	93,8

Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 4

Główne grupy produktów w imporcie Kanady z Ukrainy w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział CN	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
	Ogółem	74,6	100,0
12	Nasiona i owoce oleiste	10,1	13,6
27	Paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji	7,9	10,6
73	Artykuły z żeliwa lub stali	7,1	9,5
32	Ekstrakty garbników, garbniki, barwniki i in.	6,8	9,1
95	Zabawki, gry i artykuły sportowe	5,3	7,0
72	Żeliwo i stal	5,0	6,7
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne i ich części	4,6	6,1
62	Odzież i dodatki odzieżowe, niedziane	4,5	6,1
86	Pojazdy szynowe	4,3	5,8
20	Przetwory z warzyw i owoców	2,9	3,9
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	2,6	3,5
44	Drewno i artykuły z drewna	2,5	3,4
61	Odzież i dodatki odzieżowe, dziane	1,8	2,4
93	Broń i amunicja	1,3	1,7
4	Produkty mleczarskie, jaja i miód	1,1	1,4
	15 najważniejszych grup produktów	67,7	90,8

Źródło: Jak w tabeli 1.

w imporcie Kanady z Ukrainy w latach 2014-2016 miały: nasiona i owoce oleiste, paliwa i oleje mineralne oraz produkty ich destylacji, artykuły z żeliwa lub stali oraz ekstrakty garbników, garbniki i barwniki. Na te grupy produktów przypadało nieco ponad 40% całego importu. Duże znaczenie w przywozie do Kanady miały także: zabawki, gry i artykuły sportowe, żeliwo i stal, maszyny i urządzenia mechaniczne oraz elektryczne, odzież, pojazdy szynowe oraz przetwory z owoców i warzyw. Zwraca uwagę wysoki

poziom koncentracji towarowej mierzony udziałem piętnastu najważniejszych grup produktów w eksporcie Kanady na Ukrainę, jak i w imporcie Kanady z Ukrainy. W latach 2014-2016 udział ten przekraczał 90%.

Handel Polski z Ukrainą

W latach 2014-2016 ponad 2/3 polskiego eksportu na Ukrainę przypadało na 15 grup produktów, wyodrębni-

Tabela 5

Główne grupy produktów w eksporcie Polski na Ukrainę w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział HS	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
Ogółem		3 782,6	100,0
27	Paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji	407,8	10,8
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne	397,7	10,5
39	Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	324,0	8,6
85	Maszyny i urządzenia elektryczne	315,3	8,3
87	Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria	212,1	5,6
48	Papier i tektura oraz artykuły z nich	202,5	5,4
33	Preparaty perfumeryjne, kosmetyczne lub toaletowe	107,2	2,8
72	Żeliwo i stal	104,8	2,8
88	Statki powietrzne i ich części	80,6	2,1
73	Artykuły z żeliwa lub stali	78,3	2,1
8	Owoce i orzechy jadalne	71,3	1,9
40	Kauczuk i artykuły z kauczuku	70,9	1,9
30	Produkty farmaceutyczne	63,9	1,7
41	Skóry i skórki surowe oraz wyprawione	62,7	1,7
32	Ekstrakty garbników, garbniki, barwniki i in.	59,8	1,6
15 najważniejszych grup produktów		2 559,0	67,7

Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 6

Główne grupy produktów w imporcie Polski z Ukrainy w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział HS	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
Ogółem		1999,7	100,0
72	Żeliwo i stal	484,6	24,2
26	Rudy metali	282,5	14,1
44	Drewno i artykuły z drewna	192,8	9,6
23	Odpady przemysłu spożywczego i gotowa karma dla zwierząt	97,9	4,9
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	97,0	4,8
27	Paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji	94,2	4,7
12	Nasiona i owoce oleiste	75,4	3,8
15	Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego	69,2	3,5
14	Pozostałe produkty pochodzenia roślinnego	68,7	3,4
73	Artykuły z żeliwa lub stali	60,1	3,0
20	Przetwory z warzyw i owoców	37,6	1,9
94	Meble; pościel, materace, stelaże pod materace i in.	37,2	1,9
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części	32,1	1,6
48	Papier i tektura oraz artykuły z nich	30,4	1,5
8	Owoce i orzechy jadalne	30,2	1,5
15 najważniejszych grup produktów		1689,9	84,5

Źródło: Jak w tabeli 1.

nych według działów HS (tabela 5). Wśród tych produktów znalazły się m.in. paliwa i oleje mineralne oraz produkty ich destylacji, maszyny i urządzenia mechaniczne oraz elektryczne (i części do nich), pojazdy samochodowe oraz ich części, statki powietrzne oraz ich części, żeliwo lub stal oraz artykuły z nich, tworzywa sztuczne, kauczuk, a także owoce. Z kolei w imporcie Polski z Ukrainy wskaźnik koncentracji był wyższy niż w eksporcie (tabela 6). Na 15 najważniejszych grup produktów przypadało w latach 2014-2016 blisko 85% wartości tego importu, w tym blisko ¼ na żeliwo i stal. Duże znaczenie miały także rudy metali, drewno i artykuły z drewna, maszyny i urządzenia elektryczne, paliwa i oleje mineralne oraz produkty ich destylacji, artykuły z żeliwa lub stali. Wśród najważniejszych grup produktów znalazło się aż 6 grup obejmujących produkty rolno-spożywcze: odpady i pasze dla zwierząt, nasiona i owoce oleiste, tłuszcze i oleje roślinne lub zwierzęce, pozostałe produkty pochodzenia roślinnego, przetwory z owoców i warzyw oraz owoce.

J. Piotrowski (2016) zwrócił uwagę, że liberalizacja warunków dostępu do rynku UE w ramach jednostronnych preferencji handlowych, a następnie tymczasowego wejścia w życie umowy handlowej DCFTA, nie spowodowała gwałtownego wzrostu importu z Ukrainy do Polski. Wprowadzone preferencje przyczyniły się do wzrostu polskiego importu z Ukrainy tylko niektórych produktów, w tym produktów rolno-spożywczych, takich jak m.in.: koncentrat pomidorowy i jabłkowy, miód, pomidory, ogórki, zboża (pszenica, jęczmień, kukurydza), mrożone maliny i borówki oraz cukierki (Ambroziak 2017).

Handel Polski z Kanadą

Wysoki wskaźnik koncentracji występował także w polskim eksporcie do Kanady (tabela 7). 15 najważniejszych grup produktów w latach 2014-2016 stanowiło blisko 92% wartości tego eksportu, w tym tylko maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części były odpowiedzialne za ponad 41% polskiego eksportu do Kanady. Blisko dwudziestoprocentowy udział miały skóry futerkowe oraz wyroby z nich. Duże znaczenie miały też meble, statki i łodzie, statki powietrzne i ich części, maszyny i urządzenia elektryczne, przyrządy i aparatura precyzyjna. Polska eksportowała do Kanady również niektóre produkty rolno-spożywcze, m.in. przetwory czekoladowe, mięso i podroby jadalne, napoje bezalkoholowe i alkoholowe. Polska importowała z Kanady przede wszystkim maszyny i urządzenia mechaniczne i elektryczne, produkty farmaceutyczne, przyrządy i aparaturę precyzyjną oraz statki i łodzie (tabela 8). Na pięć ww. grup towarów przypadała w latach 2014-2016 ponad połowa polskiego importu z Kanady. Ważne były też dostawy do Polski tworzyw sztucznych, skór futerkowych i wyrobów z nich, rud metali, a także pojazdów nieszynowych i statków powietrznych oraz części do nich. Wśród produktów rolno-spożywczych Polska importowała ryby i owoce morza oraz odpady i pasze dla zwierząt.

Znaczenie produktów rolno-spożywczych

Z przeprowadzonej analizy wynika, że produkty rolno-spożywcze mają różne znaczenie w handlu analizowanych

Tabela 7

Główne grupy produktów w eksporcie Polski do Kanady w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział HS	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
Ogółem		1 301,7	100,0
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne; ich części	537,1	41,3
43	Skóry futerkowe i wyroby z nich	259,1	19,9
94	Meble; pościel, materace, stelaże pod materace i in.	69,5	5,3
89	Statki i łodzie	65,9	5,1
88	Statki powietrzne i ich części	57,5	4,4
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	40,0	3,1
90	Przyrządy i aparatura precyzyjna	39,0	3,0
40	Kauczuk i artykuły z kauczuku	31,0	2,4
73	Artykuły z żeliwa lub stali	24,5	1,9
18	Kakao i przetwory z kakao	14,8	1,1
34	Mydło, preparaty piorące i in.	13,0	1,0
2	Mięso i podroby jadalne	11,3	0,9
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	10,7	0,8
30	Produkty farmaceutyczne	10,2	0,8
39	Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	9,5	0,7
15 najważniejszych grup produktów		1 193,3	91,7

Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 8

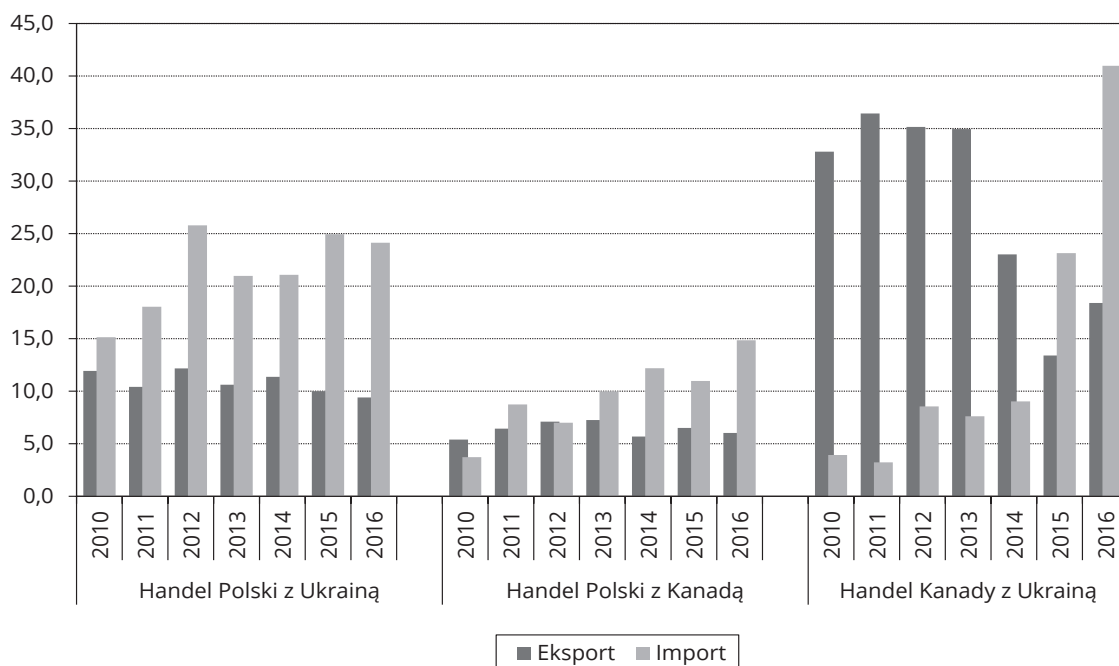
Główne grupy produktów w imporcie Polski z Kanady w latach 2014-2016 (przeciętnie)

Dział HS	Opis działu	Wartość w mln USD	Udział w %
Ogółem		375,7	100,0
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne; ich części	84,3	22,4
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	57,9	15,4
30	Produkty farmaceutyczne	29,4	7,8
90	Przyrządy i aparatura precyzyjna	16,2	4,3
89	Statki i łodzie	13,0	3,5
3	Ryby i owoce morza	12,0	3,2
39	Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	11,8	3,2
23	Odpady przemysłu spożywczego i gotowa karma dla zwierząt	11,0	2,9
43	Skóry futerkowe i wyroby z nich	10,7	2,8
26	Rudy metali	10,4	2,8
87	Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria	9,7	2,6
88	Statki powietrzne i ich części	9,6	2,6
76	Aluminium i artykuły z aluminium	7,9	2,1
33	Preparaty perfumeryjne, kosmetyczne lub toaletowe	7,8	2,1
73	Artykuły z żeliwa lub stali	7,2	1,9
15 najważniejszych grup produktów		299,0	79,6

Źródło: Jak w tabeli 1.

Wykres 2

Udział produktów rolno-spożywczych (HS 01-24) w handlu Polski z Ukrainą i Kanadą oraz Kanady z Ukrainą, w %

Źródło: Jak w wykresie 1.

państw. Największe było w handlu Kanady z Ukrainą (WITS-Comtrade 2017). W latach 2010-2013 udział produktów rolno-spożywczych w kanadyjskim eksporcie na Ukrainę oscylował wokół 35%. W kolejnych latach jednak zmalał do poziomu poniżej 20% (wykres 2). W imporcie natomiast

początkowo niski udział produktów rolno-spożywczych (poniżej 5% w 2010 r.) dynamicznie wzrastał i w 2016 r. przekroczył 40%. Żywność ma także relatywnie duże znaczenie w polskim handlu z Ukrainą. W analizowanym okresie stanowiła ona około 10% polskiego eksportu na Ukra-

inę i przez większość analizowanego okresu powyżej 20% polskiego importu z Ukrainy. Z kolei, w polskim eksporcie do Kanady udział produktów rolno-spożywczych nieznacznie przekraczał 5%, podczas gdy w imporcie wzrósł z niespełna 4% w 2010 r. do blisko 15% w 2016 r.

W handlu produktami rolno-spożywczymi dużo większe znaczenie niż w przypadku towarów przemysłowych ma odległość geograficzna. Część produktów rolno-spożywczych ma nietrwały charakter, co sprawia, że do odległych

krajów muszą być transportowane drogą lotniczą, a to znacznie podnosi koszty i zmniejsza ich konkurencyjność na rynku docelowym.

Postanowienia umowy CUFTA

Umowa o strefie wolnego handlu Kanada-Ukraina ma charakter kompleksowy. Składa się z preambuły i 19 rozdziałów obejmujących szeroki zakres zagadnień (ramka), a także z licznych aneksów.

Ramka

Zakres Umowy o strefie wolnego handlu między Kanadą a Ukrainą

Preambuła
Rozdział 1. Ogólne postanowienia i definicje
Rozdział 2. Traktowanie narodowe i dostęp towarów do rynku
Rozdział 3. Reguły pochodzenia i procedury związane z pochodzeniem
Rozdział 4. Ułatwienia handlowe
Rozdział 5. Działania nadzwyczajne oraz środki ochrony handlu
Rozdział 6. Środki sanitarne i fitosanitarne
Rozdział 7. Bariery techniczne w handlu
Rozdział 8. Handel elektroniczny
Rozdział 9. Polityka konkurencji, monopole i przedsiębiorstwa państwowe
Rozdział 10. Zamówienia publiczne
Rozdział 11. Własność intelektualna
Rozdział 12. Środowisko
Rozdział 13. Praca
Rozdział 14. Przejrzystość
Rozdział 15. Współpraca związana z handlem
Rozdział 16. Zarządzanie umową
Rozdział 17. Rozstrzyganie sporów
Rozdział 18. Wyjątki
Rozdział 19. Postanowienie końcowe

Liberalizacja ceł

W umowie CUFTA strony zobowiązały się do wzajemnej liberalizacji handlu towarami. Rozwiązania zastosowane w umowie w zakresie liberalizacji ceł są podobne do tych stosowanych w umowach o utworzeniu stref wolnego handlu zawieranych przez Unię Europejską. Oznacza to, że obniżki ceł uzależniono od poziomu wrażliwości towarów. Cła w przywozie najmniej wrażliwych produktów zostały zniesione z dniem wejścia w życie umowy. W niektórych bardziej wrażliwych grupach produktów przewidziano stopniową liberalizację. Oznacza to, że eliminacja ceł dokonywana będzie w kilkuletnim okresie przejściowym rozpoczynającym się w dniu wejścia umowy w życie. Dla nielicznej grupy wrażliwych produktów (m.in. produktów rolno-spożywczych) liberalizacja dostępu do rynku będzie ograniczona do ustanowienia preferencyjnych kontyngentów taryfowych bądź produkty te będą wyłączone z liberalizacji.

Harmonogram liberalizacji w przywozie do Kanady ma postać tzw. listy negatywnej. Natychmiastowa liberalizacja

ceł obejmie więc wszystkie linie taryfowe poza wymienionymi w liście koncesyjnej. Z kolei, w przywozie do Ukrainy lista koncesyjna zawiera wszystkie linie taryfowe, a natychmiastowa liberalizacja obejmie te produkty, które oznaczono kategorią „0”. Liberalizacja będzie miała charakter asymetryczny. Ponadto, redukcja ceł w przywozie do Kanady nastąpi szybciej niż w przywozie do Ukrainy.

Przywóz do Ukrainy

W efekcie realizacji zobowiązań liberalizacyjnych Ukraina w momencie wejścia umowy w życie zniósła cła na 72,4% linii taryfowych (w tym 38,1% linii podlegało już wcześniej zerowej stawce KNU), a w ciągu kolejnych siedmiu lat wyeliminuje cła na dalsze 26,6% linii (CUFTA 2017). Łącznie eliminacja ceł obejmie blisko 99% linii taryfowych w przywozie Ukrainy z Kanady. Harmonogram liberalizacji różni się jednak wyraźnie w przypadku produktów rolno-spożywczych i przemysłowych.

W momencie wejścia umowy w życie Ukraina zniósła cła na 76,3% linii taryfowych obejmujących produkty przemysłowe (w tym 43,1% linii podlegało zerowym stawkom KNU przed wejściem umowy w życie). Na kolejne 23,7% cła zostaną wyeliminowane w ciągu maksymalnie siedmiu lat (tabela 9). Największą grupę stanowią produkty, w przywo-

zie których cła zostaną zniesione w sześciu równych ratach, a bezcłowy import będzie odbywał się od 1 stycznia 2022 r. Najdłuższym okresem przejściowym, tj. siedmioletnim, będzie objęty przywóz ciągników rolniczych, autobusów i autokarów, samochodów osobowych, dostawczych i ciężarowych, pojazdów specjalnego przeznaczenia i podwozi.

Tabela 9

Ścieżki liberalizacji w przywozie produktów przemysłowych na Ukrainę wynikające z umowy CUFTA

Ścieżka liberalizacji		Liczba linii	Udział, w % przemysłowych linii taryfowych
0	natychmiastowa liberalizacja z dniem wejścia w życie umowy	5988 (3381)	76,3 (43,1)
3	cła będą znoszone w czterech równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia czwartego roku obowiązywania umowy	106	1,3
5	cła będą znoszone w sześciu równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia szóstego roku obowiązywania umowy	1713	21,8
7	cła będą znoszone w ośmiu równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia ósmego roku obowiązywania umowy	46	0,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umowy CUFTA.

W momencie wejścia umowy w życie Ukraina zniósła cła na 61% linii taryfowych odnoszących się do produktów rolno-spożywczych, z czego zerowe stawki celne KNU dla 23% linii taryfowych obowiązywały już przed wejściem umowy w życie (tabela 10). W przypadku produktów bardziej wrażliwych, obejmujących 35% rolno-spożywczych linii taryfowych, cła zostaną wyeliminowane w ciągu maksymalnie siedmiu lat (CUFTA 2017). W przywozie koni żywych zniesienie ceł nastąpi od 1 stycznia 2018 roku. Trzyletni okres przejściowy przewidziano dla ok. 12% linii taryfowych odnoszących się do produktów rolno-spożywczych. Tą kategorią liberalizacji będzie objęta m.in. większość zwierząt żywych, mięso wołowe, owcze i jagnięce, niektóre warzywa, orzechy, mrożonki owocowe, warzywa zakonserwowane octem. Dla kolejnych 2,4% linii taryfowych przewidziano zniesienie ceł w sześciu równych ratach (pięcioletni okres przejściowy). Dotyczy to m.in. mięsa i podrobów jadalnych wędzonych lub solonych, nasion chleba świętojańskiego, oleju sojowego i kukurydzianego oraz makuchów. Dla dużej grupy produktów (20% linii taryfowych) przewidziano zniesienie ceł w ośmiu równych ratach (siedmioletni okres przejściowy). Oznacza to, że bezcłowy przywóz do Ukrainy będzie możliwy od 1 stycznia 2024 r.

Okolo 3% linii taryfowych będzie podlegać częściowej redukcji ceł (o 20-50%) w okresie pięciu bądź siedmiu lat. Po tym okresie będą obowiązywały stawki celne równe 50-80% stawki podstawowej sprzed wejścia w życie umowy. Tę kategorię liberalizacji przewidziano m.in. dla: margaryny i innych tłuszczów zawierających tłuszcze z mleka, niektórych rodzajów mięsa i podrobów jadalnych solonych lub wędzonych, mięsa z kurcząt, niektórych rodzajów masła i serów, mięsa i podrobów jadalnych z kaczek, gęsi i perli-

czek. W przywozie zamrożonego mięsa i podrobów jadalnych ze świń Ukraina utworzyła bezcłowy kontyngent taryfowy. Kontyngent ten będzie stopniowo powiększany z 10 tys. ton w pierwszym roku obowiązywania umowy do 20 tys. ton w ósmym roku i kolejnych latach jej obowiązywania. Z liberalizacji wyłączono natomiast 10 linii taryfowych, obejmujących cukier, laktozę i syrop laktozowy.

Przywóz do Kanady

W momencie wejścia umowy w życie Kanada zniósła prawie wszystkie cła na produkty przemysłowe. Tylko dla dziewięciu linii taryfowych obejmujących samochody osobowe zniesienie ceł nastąpi po siedmiu latach obowiązywania umowy (CUFTA 2017). Produkty trzech linii taryfowych, obejmujących albuminy jaj wyłączono z liberalizacji. W przywozie produktów rolno-spożywczych do Kanady natychmiastowa liberalizacja ceł nie objęła tylko 108 linii taryfowych. Produkty tych linii wyłączono z liberalizacji. Są to m.in.: brojlery i indyki żywe, niektóre rodzaje mięsa z kurcząt i indyków oraz podroby jadalne (w tym solone i wędzone), tłuszcze jadalne z kurcząt i indyków, niektóre rodzaje mleka świeżego i w proszku, serwatka w proszku, niektóre rodzaje serów dojrzewających, masło, jaja kurze, niektóre tłuszcze do smarowania, przetwory z kurcząt i indyków, cukier, cukier w postaci stałej, włącznie z cukrem inwertowanym i chemicznie czystą maltozą, niektóre wyroby czekoladowe, mieszaniny i ciasta zawierające mleko, ekstrakt słodowy, lody, pozostałe przetwory spożywcze zawierające mleko i jaja, napoje zawierające mleko, karma dla zwierząt domowych. Całkowicie z liberalizacji wyłączono zatem głównie produkty objęte systemem zarządzania podażą (produkty mleczarskie, drób i jaja). System zarzą-

Tabela 10

Ścieżki liberalizacji w przywozie produktów rolno-spożywczych na Ukrainę wynikające z umowy CUFTA

Ścieżka liberalizacji		Liczba linii	Udział, rolno-spożywczych linii taryfowych, w %	Produkty
0	natychmiastowa liberalizacja z dniem wejścia umowy w życie	1597 (603)	61,0 (23,0)	
1	cla będą znoszone w dwóch równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia drugiego roku obowiązywania umowy	1	0,0	kozy żywe
3	cla będą znoszone w czterech równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia czwartego roku obowiązywania umowy	323	12,3	większość zwierząt żywych, mięso wołowe, mięso z owiec, jagnięcina, ser Schwabziger, cebulki, sadzonki, kwiaty cięte, niektóre warzywa (świeże, schłodzone lub mrożone), orzechy, mrożonki owocowe, herbata zielona, mąki, kasze, skrobie, nasiona słonecznika, sól, makarony, warzywa konserwowane octem, ocet, karma dla zwierząt domowych, papierosy
5	cla będą znoszone w sześciu równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia szóstego roku obowiązywania umowy	64	2,4	podroby jadalne, mięso i podroby jadalne wędzone oraz konserwowane solą, mate, nasiona chleba świętojańskiego, olej sojowy, olej kukurydzy, makuchy
7	cla będą znoszone w ośmiu równych ratach, bezcłowy import od 1 stycznia ósmego roku obowiązywania umowy	530	20,3	
5A	redukcja cel o 20% w sześciu równych ratach, import po stawce równej 80% stawki podstawowej od 1 stycznia szóstego roku	10	0,4	niektóre rodzaje mięsa i podrobów jadalnych solone lub wędzone, buraki cukrowe, ekstrakt z chmielu, odpady i szlasy olejowe
5B	redukcja cel o 30% w sześciu równych ratach, import po stawce równej 70% stawki podstawowej od 1 stycznia szóstego roku	3	0,1	margaryna i inne oleje roślinne zawierające mniej niż 10% tłuszczów z mleka
5C	redukcja cel o 50% w sześciu równych ratach, import po stawce równej połowie stawki podstawowej od 1 stycznia szóstego roku	6	0,2	margaryna oraz mieszaniny tłuszczów lub olejów zawierające więcej niż 10% i mniej niż 15% tłuszczów z mleka, niektóre podroby z bydła (np. przepona)
7A	redukcja cel o 20% w ośmiu równych ratach, import po stawce równej 80% stawki podstawowej od 1 stycznia ósmego roku	32	1,2	mięso z kurcząt, niektóre rodzaje masła i serów (np. twaróg, ser topiony),
7B	redukcja cel o 50% w ośmiu równych ratach, import po stawce równej połowie stawki podstawowej od 1 stycznia ósmego roku	27	1,0	mięso i podroby jadalne z kaczek, gęsi i perliczek, niektóre rodzaje mięsa solonego i wędzonego,
TRQ Pork	becłowy kontyngent na przywóz wieprzowiny	14	0,5	zamrożone mięso i podroby jadalne ze świń
E	wyłączenie z liberalizacji	10	0,4	cukier, laktoza i syrop laktozowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umowy CUFTA.

dzania podażą oraz jego trzy składowe elementy, tj. kontrola produkcji, importu i cen, nie są bowiem we właściwościach zawartej umowy.

Wśród innych postanowień umowy, mających wpływ na kształtowanie się handlu Kanady z Ukrainą, można wymienić postanowienia m.in. w sprawie: ułatwień w handlu, reguł pochodzenia i procedur związanych z pochodzeniem, środków ochrony handlu, środków sanitarnych i fitosanitarnych, barier technicznych w handlu, zamówień publicznych oraz własności intelektualnej (w tym oznaczeń geograficznych).

Zakres liberalizacji cel w umowach DCFTA i CETA

Rozwiązania w zakresie liberalizacji cel zastosowane w umowie CUFTA są podobne do tych zawartych w umowach DCFTA i CETA, a także do tych stosowanych przez UE w innych umowach.

Umowa DCFTA – przywóz do Ukrainy

Na mocy umowy DCFTA Ukraina zniesie cla na 99,1% linii taryfowych (EC 2016). Z dniem wejścia umowy w życie

zniesiono cła w przywozie większości towarów przemysłowych. Dla niewielkiej ich liczby, m.in. wyrobów przemysłu motoryzacyjnego, zastosowano okresy przejściowe (maksymalnie dziesięcioletnie).

Skala liberalizacji w przywozie towarów rolnych jest wyraźnie mniejsza niż w przywozie towarów przemysłowych. Z dniem wejścia umowy w życie bezcłowy przywóz towarów rolnych do Ukrainy objął zaledwie 35% rolnych linii taryfowych (DCFTA 2014). Dla trzech grup najbardziej wrażliwych produktów wprowadzono kontyngenty taryfowe; tj.: na mięso wieprzowe, mięso drobiowe i drobiowe produkty mięsne oraz cukry. Dla pozostałych produktów wprowadzono szereg okresów przejściowych (maksymalnie siedmioletnich). Przewidziano również częściowe obniżki cel (o 20%, 30%, 50% lub 60%) w okresie pięciu, siedmiu lub dziesięciu lat.

Umowa CETA – przywóz do Kanady

Cła na wszystkie towary przemysłowe w przywozie do Kanady zostaną całkowicie wyeliminowane, przy czym z dniem wejścia umowy w życie całkowita liberalizacja objęła 99,6% linii taryfowych odnoszących się do towarów przemysłowych (EC 2014). Cła na towary wrażliwe, m.in. pojazdy samochodowe oraz statki, zostaną zniesione w ciągu maksymalnie 7 lat.

Z dniem wejścia umowy w życie Kanada zniosła cła na 90,9% towarów rolnych, a po zakończeniu okresu przejściowego odsetek ten wyniesie 91,7%. Okresy przejściowe ustanowiono dla kwiatów (róż, orchidei, chryzantem), pozostałych rodzajów serwatki, jęczmienia dla celów browarnianych, słodu, skrobi ziemniaczanej oraz cukru trzcinowego lub buraczanego (CETA 2017). W przypadku pozostałych, najbardziej wrażliwych produktów (8,3% linii taryfowych) przewidziano liberalizację w formie bezcłowych kontyngentów taryfowych (ser i twaróg) lub wyłączono je z liberalizacji (m.in.: mięso drobiowe, jaja i produkty z jaj, mleko i śmietana oraz przetwory spożywcze z nich, masło i pozostałe tłuszcze zwierzęce i roślinne, ser i twaróg).

Wskaźniki RCA we wzajemnym eksporcie Polski, Kanady i Ukrainy

Jedną z miar poziomu konkurencyjności handlu są wskaźniki ujawnionych przewag komparatywnych Balassy (*Revealed Comparative Advantage* - RCA) - (Balassa 1965). Istota ich polega na określeniu, czy udział danej grupy towarów w eksporcie omawianego kraju jest wyższy/niższy od udziału tej grupy towarów w światowym eksporcie na określony rynek. Wskaźniki RCA wyliczono według wzoru:

$$RCA_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sum_{i=1}^N X_{ij}} : \frac{X_{iw}}{\sum_{i=1}^N X_{iw}}$$

gdzie:

RCA_{ij} – wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych w eksporcie i -tej grupy produktów przez j -ty kraj na dany rynek,

X_{ij} –eksport i -tej grupy produktów przez j -ty kraj na dany rynek,

X_{iw} – światowy eksport i -tej grupy produktów na dany rynek,

N – liczba grup produktów (tutaj cały eksport).

Gdy wskaźnik przyjmuje wartości większe od 1 (udział danej grupy towarów w eksporcie omawianego kraju jest wyższy od odpowiedniego udziału w światowym eksporcie) – badany kraj posiada ujawnione przewagi komparatywne w eksporcie na określony rynek. W przeciwnym razie, gdy wskaźnik przyjmuje wartości mniejsze od 1 (udział danej grupy towarów w eksporcie omawianego kraju niższy niż udział tej grupy towarów w eksporcie światowym) – badany kraj nie posiada ujawnionych przewag komparatywnych w eksporcie na określony rynek.

O ujawnionych przewagach komparatywnych lub ich braku będzie zatem decydować to, czy udział danego produktu w eksporcie analizowanego kraju na wybrany rynek jest wyższy czy niższy niż odpowiedni udział tego produktu w eksporcie wszystkich państw świata na ten rynek.

Z porównania wskaźników RCA we wzajemnym eksporcie Polski, Kanady i Ukrainy dla najważniejszych grup produktów (o udziale powyżej 1%) wynikało, iż Polska i Kanada w latach 2014-2016 miały w eksporcie na Ukrainę ujawnione przewagi komparatywne w eksporcie trzech grup produktów według działów HS (tabela 11). Były to: mięso i podroby jadalne, artykuły z żeliwa lub stali oraz statki powietrzne i ich części.

Ponadto Polska miała w eksporcie na Ukrainę przewagi komparatywne w wielu innych grupach produktów. Najwyższe wskaźniki RCA (powyżej 2) w latach 2014-2016 notowano w polskim eksporcie takich produktów, jak: owoce, ekstrakty garbników, garbniki i barwniki, preparaty perfumeryjne, kosmetyczne i toaletowe, skóry, drewno i wyroby z drewna, papier i tektura, pozostałe gotowe artykuły włókiennicze, wyroby ceramiczne oraz artykuły różne z metali nieszlachetnych. Kanada zaś miała w eksporcie na Ukrainę ujawnione przewagi komparatywne w takich grupach produktów, jak: ryby i owoce morza, nasiona i owoce oleiste, odpady przemysłu spożywczego i karma dla zwierząt, paliwa i oleje mineralne, leki i wyroby farmaceutyczne, artykuły z żeliwa i stali.

Polska i Ukraina miały zaś przewagi komparatywne na rynku kanadyjskim w eksporcie produktów jednego działu HS, a mianowicie statki i łodzie (tabela 11). Ponadto Polska miała w latach 2014-2016 przewagi komparatywne w eksporcie do Kanady takich grup produktów, jak: kakao i wyroby czekoladowe, mydło i preparaty piorące, kauczuk i wyroby z kauczuku, skóry futerkowe oraz wyroby z nich, maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części, statki powietrzne i ich części, przyrządy i aparatura precyzyjna,

Tabela 11

Wskaźniki RCA we wzajemnym eksporcie Polski, Kanady i Ukrainy w latach 2014-2016^a

Dział HS		Eksport Polski na Ukrainę	Eksport Polski do Kanady	Eksport Kanady na Ukrainę	Eksport Ukrainy do Kanady
02	Mięso i podroby jadalne	3,08		3,57	
03	Ryby i owoce morza			15,43	
04	Produkty mleczarskie, jaja i miód				19,02
08	Owoce i orzechy	2,19			
12	Nasiona i owoce oleiste			3,29	
18	Kakao i przetwory z kakao		3,16		
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe				1,05
23	Odpady przemysłu spożywczego i karma dla zwierząt			3,10	
27	Paliwa i oleje mineralne oraz produkty ich destylacji	0,53		2,43	1,06
30	Produkty farmaceutyczne	0,41		2,21	
31	Nawozy				20,06
32	Ekstrakty garbników, garbniki, barwniki i in.	2,07			16,28
33	Preparaty perfumeryjne, kosmetyczne lub toaletowe	2,05			
34	Mydło, preparaty piorące i in.	1,87	1,76		
39	Tworzywa sztuczne i artykuły z nich	1,67			
40	Kauczuk i artykuły z kauczuku	1,43	1,64		0,79
41	Skóry (inne niż skóry futerkowe)	5,38			
43	Skóry futerkowe oraz wyroby z nich		166,38		
44	Drewno i artykuły z drewna	2,50			3,94
48	Papier i tektura	2,29			
61	Odzież i dodatki odzieżowe, dziane	1,10			1,60
62	Odzież i dodatki odzieżowe, niedziane	0,88			
63	Pozostałe gotowe artykuły włókiennicze	2,12			
64	Obuwie	1,03			
69	Wyroby ceramiczne	2,53			7,69
72	Żeliwo i stal	1,39			4,51
73	Artykuły z żeliwa lub stali	1,42	0,77	2,03	2,36
74	Miedź i artykuły z miedzi				62,60
76	Aluminium i artykuły z aluminium	1,88			
83	Artykuły różne z metali nieszlachetnych	2,60			
84	Maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części	0,95	2,85	0,49	0,46
85	Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części	1,09	0,33	0,21	
86	Pojazdy szynowe				14,92
87	Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria	1,05		0,33	
88	Statki powietrzne i ich części	5,73	7,18	10,08	
89	Statki i łodzie		19,59		6,10
90	Przyrządy i aparatura precyzyjna	0,78	1,05	1,13	0,36
94	Meble; pościel, materace i in.	0,97	2,48		
95	Zabawki, gry i artykuły sportowe				5,00

^a Uwzględniono tylko te grupy produktów, których udział w eksporcie w latach 2014-2016 (Polska i Kanada) oraz 2014-2015 (Ukraina) był wyższy niż 1%.

Źródło: Jak w tabeli 1.

meble, pościel, materace i in. Ukraina zaś miała w latach 2014-2015 silną pozycję konkurencyjną na rynku kanadyjskim w takich grupach produktów, jak m.in.: produkty mleczarskie, jaja i miód, nawozy, ekstrakty garbników, garbniki, barwniki i in., miedź i artykuły z miedzi, pojazdy szynowe, wyroby ceramiczne, artykuły z żeliwa i stali.

Nieliczne były zatem sytuacje, gdy Polska i Ukraina miały jednocześnie przewagi komparatywne w tych samych grupach produktów na rynku kanadyjskim oraz gdy Polska i Kanada miały jednocześnie takie przewagi na rynku ukraińskim.

Umowa CUFTA a polski eksport

Wejście w życie umowy CUFTA może mieć wpływ na kształtowanie się polsko-ukraińskiej wymiany handlowej (w 2016 r. udział Ukrainy w polskim eksporcie poza UE wyniósł ponad 9%, a w imporcie zewnętrznym – blisko 3%), a pośrednio także wymiany handlowej Polski z Kanadą. Od stycznia 2016 r. obowiązuje bowiem umowa o pogłębionej i całościowej strefie wolnego handlu między Unią Europejską i Ukrainą, a od 21 września 2017 r. jest tymczasowo stosowana umowa CETA – rys. 1.

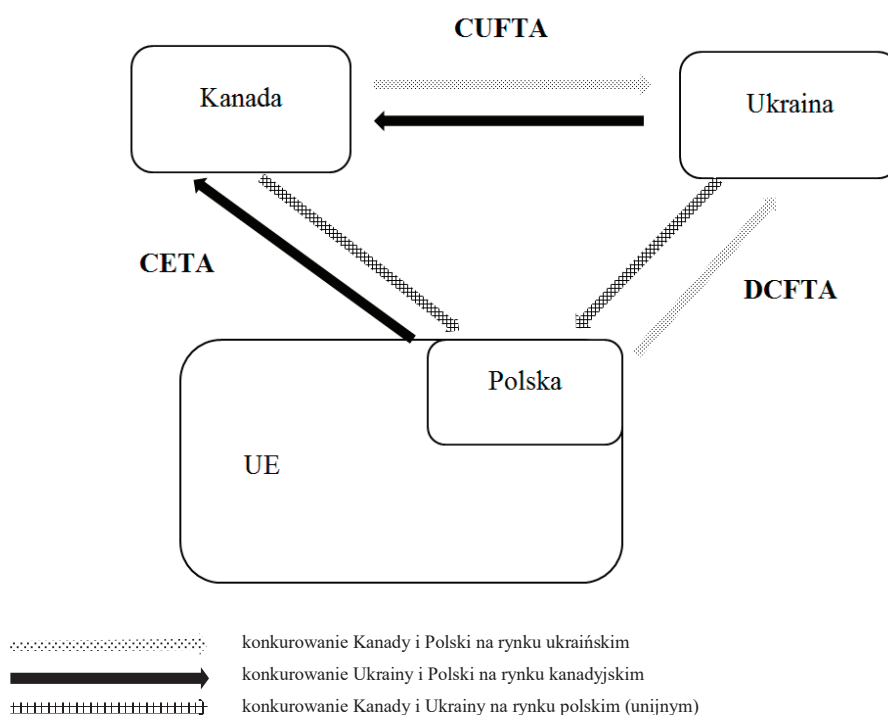
Uzyskanie preferencyjnego dostępu przez Ukrainę do rynku kanadyjskiego może potencjalnie oznaczać większą konkurencję na tym rynku dla polskich producentów, korzystających z preferencji na mocy umowy CETA. Ukraiń-

scy eksporterzy w większym stopniu niż polscy konkurują i będą konkurować na rynku kanadyjskim niższymi cenami. Wynika to z niższych kosztów energii oraz pracy na Ukrainie. Umowa CUFTA stwarza Ukrainie potencjalnie duże możliwości w eksporcie do Kanady produktów rolno-spożywczych (z wyjątkiem wyłączonych przez Kanadę z liberalizacji). W krótkiej perspektywie nie należy oczekiwać jednak większego wzrostu eksportu, gdyż ukraińscy eksporterzy mogą mieć trudności w spełnieniu norm sanitarnych i fitosanitarnych na rynku kanadyjskim. Wskazują na to chociażby pierwsze doświadczenia z funkcjonowania strefy wolnego handlu między UE a Ukrainą. Ukraińscy eksporterzy nie korzystali z preferencyjnych kontyngentów w dostępie do rynku unijnego na wołowinę, wieprzowinę i mleko (Bułkowska 2017). Dopiero w dłuższej perspektywie, w rezultacie dostosowań ukraińskiego przetwórstwa spożywczego do wymagań i standardów kanadyjskich, przy współdziałaniu zagranicznych inwestorów, można spodziewać się większej ekspansji eksportu rolno-spożywczego na ten rynek.

Również na rynku ukraińskim polscy eksporterzy mogą spotkać się z większą konkurencją ze strony kanadyjskich producentów, korzystających z preferencyjnego dostępu do rynku ukraińskiego na mocy umowy CUFTA. Z wyjątkiem produktów rolnych, kanadyjscy producenci konkurują na rynkach światowych w większym stopniu jakością sprzedawanych produktów niż ceną. W przypadku Ukrainy popyt na produkty wyższej jakości jest obecnie ograniczony ze względu na sytuację polityczno- gospodarczą tego kraju.

Rys. 1

Schemat wzajemnych relacji Polski, Ukrainy i Kanady

Źródło: Opracowanie własne.

Z porównania wskaźników RCA w eksporcie Polski i Ukrainy na rynek światowy wynika, że producenci z obu krajów mogą potencjalnie konkurować w Kanadzie głównie na rynku produktów rolno-spożywczych, takich m.in., jak: cukry

i wyroby cukiernicze, przetwory z warzyw i owoców, tytoń i wyroby tytoniowe, kakao i przetwory z kakao, przetwory zbożowe i pieczywa cukiernicze (tabela 12). Mimo posiadanych przewag komparatywnych, Polska i Ukraina będą miały

Tabela 12

Grupy produktów, w eksporcie których ujawnione przewagi komparatywne na rynku światowym miały Polska i Ukraina

Grupa produktów	RCA w eksporcie Ukrainy (2014-2015)	RCA w eksporcie Polski (2014-2016)
Mięso i podroby jadalne	1,17	3,00
Produkty mleczarskie	2,11	2,29
Produkty przemysłu młynarskiego	2,50	1,02
Cukry i wyroby cukiernicze	1,44	1,28
Kakao i przetwory z kakao	2,14	2,97
Przetwory zbożowe i pieczywa cukiernicze	1,90	2,46
Przetwory z warzyw i owoców	1,54	1,78
Tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu	3,08	4,85
Nawozy	3,92	1,08
Drewno i artykuły z drewna	3,50	2,63
Papier i tekstura	1,62	2,39
Wyroby ceramiczne	1,23	1,70
Artykuły z żeliwa lub stali	1,66	1,86
Ołów i artykuły z ołowiu	1,20	2,55
Pojazdy szynowe	4,88	1,99

Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 13

Grupy produktów, w eksporcie których ujawnione przewagi komparatywne na rynku światowym miała Polska i Kanada

Grupa produktów	RCA w eksporcie Kanady	RCA w eksporcie Polski
Mięso i podroby jadalne	1,61	3,00
Ryby i owoce morza	1,62	1,06
Pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego	1,13	2,26
Warzywa	2,81	1,31
Produkty przemysłu młynarskiego	2,04	1,02
Kakao i przetwory z kakao	1,26	2,97
Przetwory zbożowe i pieczywa cukiernicze	1,83	2,46
Przetwory z warzyw i owoców	1,05	1,78
Nawozy	3,87	1,08
Skóry futerkowe oraz wyroby z nich	2,07	3,30
Drewno i artykuły z drewna	3,98	2,63
Papier i tektura	1,93	2,39
Aluminium i artykuły z aluminium	2,08	1,41
Ołów i artykuły z ołowiu	3,35	2,55
Cynk i artykuły z cynku	3,32	2,72
Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria	1,80	1,39

Źródło: Jak w tabeli 1.

ograniczony dostęp do rynku mięsa drobiowego, produktów mleczarskich i jaj. Duża część nabiału², podobnie jak drobiu i jaj, jest wyłączona z liberalizacji. W grupie produktów przemysłowych, w eksporcie których zarówno Polska, jak i Ukraina miały przewagi komparatywne, można wymienić nawozy, drewno i artykuły z drewna, papier i tekturę, wyroby ceramiczne, wyroby z żeliwa i stali, wyroby z ołowiu oraz pojazdy szynowe. Z wyjątkiem pojazdów nieszynowych objętych siedmioletnim okresem przejściowym, całkowita liberalizacja w dostępie do rynku kanadyjskiego dla towarów przemysłowych pochodzących z Ukrainy i Polski nastąpiła w momencie wejścia umowy w życie.

Z porównania wskaźników RCA w eksporcie Polski i Kanady na rynek światowy wynika, że polscy i kanadyjscy producenci mogą potencjalnie konkurować na rynku ukraińskim również w wielu produktach rolno-spożywczych (m.in. mięso, ryby, warzywa, produkty przemysłu młynarskiego, przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze, przetwory z owoców i warzyw) – tabela 13. Dostęp do rynku ukraińskiego w niektórych grupach nadal będzie jednak utrudniony przez istniejące cła. W przywozie niektórych rodzajów mięsa wieprzowego wprowadzono bezcłowe kontyngenty, a cła na niektóre produkty mleczarskie, mięsne i tłuszcze tylko obniżono. W wielu grupach produktów pełna liberalizacja nastąpi dopiero po kilku latach. W grupie produktów przemysłowych, w eksporcie których zarówno Polska i Kanada miały przewagi komparatywne, znajdują się: nawozy, drewno i artykuły z drewna, papier i tektura, skóry futerkowe oraz wyroby z nich, artykuły z ołowiu i cyny oraz pojazdy nieszynowe. Bezcłowy dostęp do tych ostatnich polscy i kanadyjscy eksporterzy uzyskają dopiero po siedmiu latach.

Podsumowanie

Wejście w życie umowy CUFTA może mieć wpływ na kształtowanie się polsko-ukraińskiej wymiany handlowej (w 2016 r. udział Ukrainy w polskim eksporcie poza UE wyniósł ponad 9%, a w imporcie zewnętrznym – blisko 3%), a pośrednio także wymiany handlowej Polski z Kanadą ze względu na ustanowione w latach 2016-2017 strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Ukrainą oraz między Unią Europejską i Kanadą. Uzyskanie preferencyjnego dostępu przez Ukrainę do rynku kanadyjskiego może potencjalnie oznaczać większą konkurencję na tym rynku dla polskich producentów. Z porównania umowy CUFTA i CETA wynika bowiem, że harmonogramy liberalizacji ceł w przywozie do Kanady w obu umowach są bardzo podobne (podobna jest też lista produktów wyłączonych z liberalizacji). Ukraińscy eksporterzy, w większym stopniu niż polscy, konkurują i będą konkurować na rynku kanadyjskim niższą ceną sprzedawanych produktów.

Z porównania wskaźników RCA w eksporcie Polski i Ukrainy na rynek światowy wynika, że polscy i ukraińscy producenci mogą potencjalnie konkurować na rynku kanadyjskim głównie w grupie produktów rolno-spożywczych (m.in.: cukry i wyroby cukiernicze, przetwory z warzyw

i owoców, tytoń i wyroby tytoniowe, kakao i przetwory z kakao, przetwory zbożowe i pieczywa cukiernicze), a w mniejszym stopniu także w grupie produktów przemysłowych (m.in.: nawozy, drewno i artykuły z drewna, papier i tektura, wyroby ceramiczne, wyroby z żeliwa i stali, wyroby z ołowiu oraz pojazdy szynowe).

W przypadku produktów rolno-spożywczych w najbliższych latach istotną barierą w dostępie do rynku kanadyjskiego dla ukraińskich eksporterów (podobnie jak unijnego) może być spełnienie wymogów sanitarnych i fitosanitarnych. Dopiero w dłuższej perspektywie, w rezultacie dostosowań ukraińskiego przetwórstwa spożywczego do wyższych standardów, można liczyć się z istotnym wzrostem eksportu rolno-spożywczego do Kanady.

Również na rynku ukraińskim polscy eksporterzy mogą liczyć się z większą konkurencją ze strony kanadyjskich producentów, gdyż uzyskali oni preferencyjny dostęp do rynku ukraińskiego na mocy umowy CUFTA. Z porównania harmonogramów liberalizacji w przywozie do Ukrainy na mocy umowy CUFTA i DCFTA wynika, że ograniczenia liberalizacji (becłowe kontyngenty i częściowe obniżki ceł) odnoszą się do podobnych grup produktów. Polscy i kanadyjscy producenci mogą potencjalnie konkurować na rynku ukraińskim głównie w grupie produktów rolno-spożywczych (m.in. mięso, ryby, warzywa, produkty przemysłu młynarskiego, przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze, przetwory z owoców i warzyw), a w mniejszym stopniu także w grupie produktów przemysłowych (nawozy, drewno i artykuły z drewna, papier i tektura, skóry futerkowe oraz wyroby z nich, artykuły z ołowiu i cyny oraz pojazdy nieszynowe).

W najbliższych latach raczej nie należy się spodziewać większego wzrostu kanadyjskiego eksportu na Ukrainę. Oprócz dużej odległości geograficznej istotnym czynnikiem determinującym kanadyjski eksport na Ukrainę jest ograniczony popyt na produkty wyższej jakości ze względu na problemy gospodarcze tego kraju.

¹ Artykuł zrealizowany w ramach badań statutowych II/1 *Polityka handlowa wobec nowych wyzwań* w IBRKK-PIB w 2017 r.

² Liberalizacja w przywozie produktów mleczarskich w ramach CETA polegała jedynie na rozszerzeniu kontyngentu taryfowego na sery.

Bibliografia

- Ambroziak Ł. (2017), *Wpływ umowy o wolnym handlu Unia Europejska – Ukraina na polski import rolno-spożywczy z Ukrainy*, Studia i Prace WNEiZ US, nr 49/2, s. 9-22.
- Balassa B. (1965), *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, "Manchester School of Economic and Social Studies", nr 33, s. 99-123.
- Bułkowska M. (2017), *Umowy o wolnym handlu UE z Ukrainą, Gruzją i Mołdawią a konkurencyjność polskich producentów żywności*, [w:] I. Szczepaniak (red), *Konkurencyjność polskich producentów*

żywności i jej determinanty (3), Seria „Program Wieloletni 2015-2019”, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

CETA (2017), Decyzja Rady (UE) 2017/37 z 28 października 2016 r. w sprawie podpisania, w imieniu Unii Europejskiej, Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (CETA) między Kanadą, z jednej strony, a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z drugiej strony (DzUrz UE L 11, 14.01.2017).

CUFTA (2017), Text of the Canada-Ukraine Free trade agreement, <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/text-texte/toc-tdm.aspx?lang=eng> [dostęp: 30.11.2017].

DCFTA (2014), Decyzja Rady z 23 czerwca 2014r. w sprawie podpisania, w imieniu Unii Europejskiej, oraz tymczasowego stosowania Układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej oraz ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, w odniesieniu do jego tytułu III (z wyjątkiem postanowień dotyczących traktowania pracowników będących obywatelami państw trzecich legalnie zatrudnionych na terytorium drugiej Strony) oraz tytułów IV, V, VI i VII, jak również powiązanych załączników i protokołów (DzUrz UE L 278, 20.09.2014).

EC (2014), *CETA - Summary of the final negotiating results*, European Commission, DG Trade, December.

EC (2016), *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area: Economic benefits and opportunities*, European Commission.

Konopczak K. (2009), Zmiany struktury geograficznej obrotów handlowych Polski - rzeczywiste i teoretyczne, wynikające z grawitacyjnego modelu handlu zagranicznego, [w:] E. Kaliszuk, K. Marczewski (red.), *Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej na stosunki gospodarcze Polski z zagranicą*, IBRKK, Warszawa.

Piotrowski J. (2016), *Wpływ umowy o wolnym handlu Unii Europejskiej z Ukrainą na import Polski - wstępna ocena*, „Unia Europejska.pl”, nr 6, s. 27-38.

Bazy danych

WITS-Comtrade (2017), <https://wits.worldbank.org/> [dostęp: 5.11.2017].

Afiliacja

Dr Łukasz Ambroziak
Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur
Warszawa
E-mail: lukasz.ambroziak@ibrkk.pl

